

Memo rekenkameronderzoek 'Rol van de raad in een herindelingstraject'

Datum: 24 september 2019

Afzender: Rekenkamer Heerhugowaard

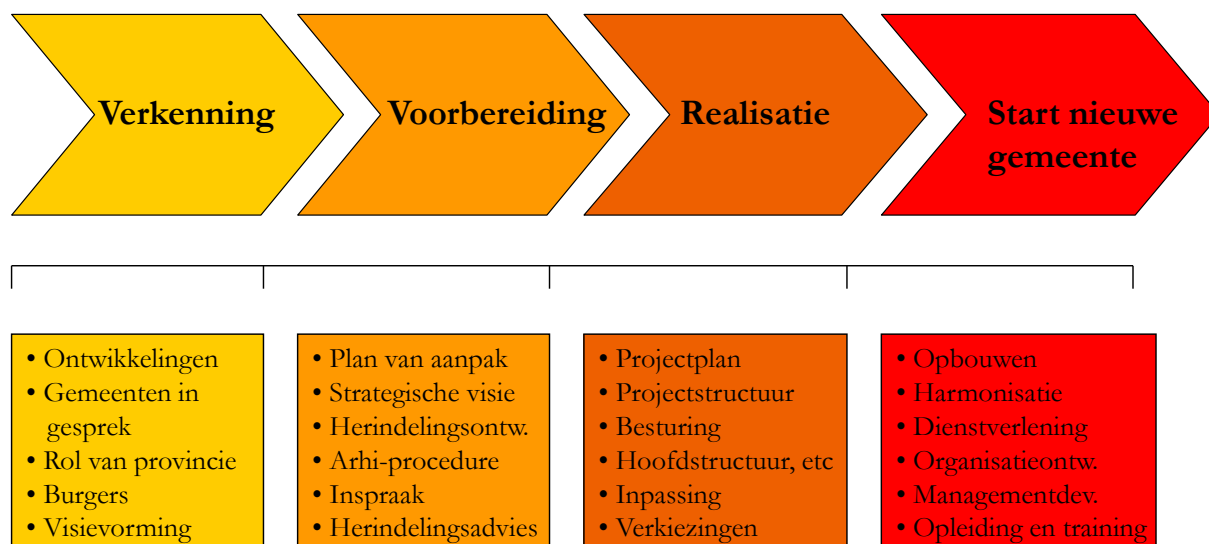
Geachte leden van de raad,

Jaarlijks vragen we u in een raadsworkshop om input voor het onderzoeksprogramma van de rekenkamer. Dit jaar sprak u onder andere de wens uit om meer inzicht te krijgen in de rol van de raad in een herindelingstraject. De rekenkamer heeft daarom een klein onderzoekstraject ingericht.

Centrale activiteit in dit traject was de workshop op 18 september jl.. Samen met Hans Oostendorp en Emilie Stumphius heeft expert 'gemeentelijke herindelingen' Nico van den Bergh in de workshop uiteengezet wat uw rol en betrokkenheid in de komende tijd kan en zal zijn. Daarnaast heeft de rekenkamer de wettelijke kaders bestudeerd en gesproken met verschillende raadsleden die het afgelopen jaar een herindeling hebben meegemaakt, in de gemeenten Vijfheerenlanden, West-Betuwe en Molenlanden. In dit memo treft u achtereenvolgens 1) een visueel overzicht van de wettelijke en overige momenten waarop u als raadsleden een rol heeft in een herindelingstraject, 2) de aandachtspunten zoals deze tijdens de raadsworkshop zijn geformuleerd en 3) de tips die raadsleden uit heringedeelde gemeenten u meegeven.

1. Belangrijke momenten voor de raad

Het herindelingsproces is in te delen in vier fases: verkenning, voorbereiding, realisatie en start van de nieuwe gemeente. De rol van de raad(sleden) verschilt per fase:

2. Aandachtspunten uit de raadsworkshop

Draagvlak / charmeoffensief – Twee kernen van Langedijk lijken de voorkeur te geven aan een herindeling met Alkmaar. Voor de Raad van State en de Tweede Kamer is draagvlak voor de herindeling bij inwoners belangrijk. U gaf aan dat het behoud van de twee kernen voor de nieuw te vormen gemeente ook gewenst is gezien de omvang van de nieuwe gemeente en met het oog op het behoud van het draagvlak binnen de gemeenteraad Langedijk. Om meerdere redenen is het dus belangrijk om hier voldoende aandacht aan te besteden. Een tip is om actief op zoek te gaan naar de achterliggende redenen voor deze sentimenten en te bezien of u (of anderen) zorgen weg kunnen nemen, met aandacht voor de belangen van de betreffende inwoners. Op de avond zelf spraken we over een 'charmeoffensief'. Tegenstanders zijn vaak vocaal. Om het draagvlak voor de herindeling in

stand te houden, zijn tegengeluiden van belang. Die kunnen de raadsleden uit Langedijk bieden, maar ook u als raadslid van Heerhugowaard speelt hier een rol in.

Inspraakperiode – Wees alert tijdens de inspraakperiode over het herindelingsontwerp, want raadsleden beslissen uiteindelijk over de benodigde veranderingen.

Visievorming gemeente – De visie op de nieuwe gemeente is nog beknopt. Het werken aan een gezamenlijke visie op de gemeente kan bindend werken.

Harmonisatie van beleid – Bij de start van een nieuwe gemeente moet veel beleid geharmoniseerd worden. Dit kan voor of na de herindeling gebeuren. Voor beide momenten zijn voor- en tegenargumenten te benoemen. Wanneer er na de herindelingsdatum harmonisatie plaatsvindt, blijft tijdelijk een ongelijkheid bestaan tussen de voormalige gemeenten (bijvoorbeeld ten aanzien van de hoogte van gemeentelijke belastingen en de regels om te beschikken over voorzieningen). Wettelijk gezien mag dat, gedurende een bepaalde tijd, maar in de beeldvorming zal het vragen oproepen. Harmonisatie vooraf vraagt veel tijdsinzet in de komende jaren, maar zorgt wel dat de organisatie op 1 januari 2022 helemaal gesteld staat. Hoewel veel herindelingsgemeenten in eerste instantie zeggen op deze manier te willen werken, blijkt de realisatie vaak complex. Het is daarom belangrijk dat er vanuit de beide raden commitment is om lastige keuzes te maken. Een groep raadsleden uit de beide gemeenten kan als kartrekker van dit project optreden, met ambtelijke ondersteuning. Op het terrein van de omgevingswet wordt er al samengewerkt. Wellicht kan dit uitgebreid worden. Tot slot is ten aanzien van dit onderwerp nog belangrijk om te benoemen dat besluitvorming ten aanzien van bepaalde zaken, zoals de hoogte van gemeentelijke belastingen, in verkiezingstijd vaak weerstand oproept. Dergelijke issues moeten dus in ieder geval voor de campagneperiode behandeld worden, tenzij voor harmonisatie na de herindeling wordt gekozen.

Harmonisatie werkwijzen raad – Ook raadszaken moeten geharmoniseerd worden. De gemeenteraad van de nieuwe gemeente heeft bijvoorbeeld een eigen vergadermodel, griffie, rekenkamer en verordeningen nodig. Deze harmonisatie moet voorbereid worden voorafgaand aan de herindeling.

3. Tips van raadsleden van heringedeelde gemeenten

1. Ga uit van een positieve grondhouding. Dat is in het belang van de gemeente en de inwoners.
2. Als de herindeling in te delen gemeenten het vooraf eens kunnen worden over belangrijke zaken en echt denken in het belang van de nieuwe gemeente, dan wordt de nieuwe gemeente succesvoller.
3. Besteed nu al aandacht aan de communicatie naar inwoners over de herindeling. Wat gaat er komende jaren gebeuren? Hoe geef je invulling aan je rol als volksvertegenwoordiger als de afstand tot de inwoner groeit?
4. Gebruik verschillende methoden om inwoners te betrekken. Niet iedereen kan gemakkelijk naar een raadsinformatieavond toe komen.
5. Heb oog voor de verschillen in gemeentegrootte en wat dat betekent voor de sentimenten in de beide gemeenten.
6. Denk na over de meerwaarde die de beide gemeenten elkaar te bieden hebben. Heb oog voor eventuele cultuurverschillen.
7. Breng in kaart welke projecten je nog wil realiseren voor de herindeling en bespreek dat wensenlijstje met de raad van Langedijk.
8. Plan voldoende gezamenlijke overlegmomenten, buiten de politieke arena. Een gezamenlijk presidium kan hier ook een rol in spelen.
9. Zorg voor ambtelijke ondersteuning bij het uitwerken van de nieuwe (beleids)stukken.
10. Verdeel de bestuurlijke taken, zoals het voorzitten van de fusieraden, over de bestuurders van de twee gemeenten.